

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 7, 2017

УДК 338

*І. Є. Андрущенко,
к. е. н., доцент, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
С. С. Шаповал,
магістр, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя*

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

*I. E. Andrushchenko,
Cand. of Econ. Sciences, associate professor, Zaporizhzhya National Technical University
S. S. Shapoval,
Master, Zaporizhzhya National Technical University*

TAX CONTROL IN THE SYSTEM OF COUNTERACTION TO TAX EVASION

У статті проаналізовано сучасний стан протидії ухиленню від оподаткування в системі податкового адміністрування. Систематизовано основні причини, що спонукають платників податків до ухилення від податкових платежів. Запропоновано комплекс заходів щодо перешкодження навмисному ухиленню від оподаткування. Зроблені належні висновки.

The article analyzes the current state of counteraction to tax evasion in the tax administration system. The main reasons that motivate taxpayers to avoid tax payments are systematized. A set of measures is proposed to prevent a deliberate evasion from taxation. Made appropriate findings.

Ключові слова: *податковий контроль, податкове адміністрування, ухилення від оподаткування, податкова культура.*

Key words: *tax system, tax administration, tax control, tax evasion, tax culture.*

Постановка проблеми: Для виконання своїх функцій державі потрібні фінансові ресурси. Враховуючи те, що основну частину грошових надходжень до державної бюджету забезпечують податкові платежі, все більш актуальною стає проблема фіскальної ефективності процесу оподаткування, подолання якої є основною метою податкового адміністрування.

Одним із основних факторів, що негативно позначаються на результативності податкового адміністрування, а відповідно й наповненні бюджету, протягом тривалого періоду залишається таке явище, як ухилення від сплати податкових платежів. Як свідчить практика, адміністрування встановлених законодавством України податків і зборів, конституційний обов'язок платників податків щодо повної і своєчасної сплати податкових платежів виконується не добросовісно, не завжди і не усіма суб'єктами оподаткування.

Зменшити масштаби цього явища можна шляхом формування такої податкової системи, яка б не спонукала податкоплатників уникати своїх податкових зобов'язань. Визначальним чинником тут має стати продовження податкової реформи, спрямованої на рівномірне зниження податкового навантаження, спрощення системи оподаткування, посилення

дієвості податкового регулювання, а також на підвищення ефективності адміністрування податків. Ухилення від сплати податків нині є не тільки одним з основних каналів незаконного збагачення, а також певною відповіддю суспільства на обтяжливу й неефективну податкову систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: До проблематики детінізації економіки та перешкоджанню уникнення від сплати податків неодноразово зверталися провідні представники вітчизняної економічної та юридичної науки А.М. Бандурка, В.А. Бородюк, Л.К. Воронова, В.М. Геєць, О.К. Користін, М.П. Кучерявенко, В.М. Попович, М.В. Романів і багато інших.

Метою даної статті є аналіз сучасного стану протидії ухиленню від оподаткування в системі податкового адміністрування та формування способів удосконалення податкового контролю.

Виклад основного матеріалу:

Ефективне функціонування податкової сфери неможливе без єдиного механізму податкового контролю, важливою умовою дієвості якого є його достатньо повна та чітка регламентація.

В Україні стан контролю за виконанням платниками податків законодавства характеризуються такими факторами: завищена фіскальна орієнтація податкової політики, доволі низька фінансова дисципліна платників як наслідок неналежної податкової культури суспільства, недосконала законодавча база в податковій сфері.

Успішна організація податкового контролю за своєчасністю сплати і правильністю нарахування податкових платежів здатна забезпечити розв'язання важливого завдання у сфері бюджетної політики України – наповнення дохідної частини Державного бюджету та місцевих бюджетів, що особливо актуально під час фінансової кризи і зростання бюджетного дефіциту.

В Україні відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, регулюються вимогами Конституції України, статтею 67 якої визначено, що кожен повинен сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1]. Податковий кодекс України визначає їхній вичерпний перелік і порядок адміністрування [2].

Статистика, яку наводить Державна податкова служба України, свідчить, що 90% підприємств України порушують податкове законодавство. Велика частка цих порушень припадає на ухилення від оподаткування і пов'язана з недосконалістю податкового законодавства, низькою кваліфікацією учасників податкових відносин, складністю податкових законів та постійними змінами в них. У результаті аналізу діяльності податкової служби можна виокремити ряд причин низької ефективності податкового адміністрування, які значною мірою обумовлюють ухилення від оподаткування:

- недосконале та непрозоре податкове законодавство, неповне правове врегулювання оподаткування окремих господарських операцій;
- відсутність детальної регламентації порядку проведення податкових перевірок та оформлення їх результатів;
- відсутність затвердженої методології податкового обліку, такої, яка визначена Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» стосовно бухгалтерського обліку;
- вихід за межі своєї компетенції ревізорів-інспекторів, який виявляється у невиконанні відомчих наказів стосовно відображення в акті перевірки тільки обґрунтованих даних без суб'єктивних припущень перевіряючих, які не мають підтверджених доказів та різного роду висновків щодо дій посадових осіб підприємств;
- відсутність або непрофесійність юридичного супроводу під час проведення податкових перевірок.

К.Матвійчук серед чинників, що спонукають платників ухилятися від сплати податків, виділяє: кількість податків та рівень податкових ставок; складність у розрахунках податкових сум; високий рівень нестабільності податкового законодавства; нераціональну структуру оподаткування; неефективність податкової служби; низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплачувати податки; рівень довіри платників до владних структур, що виконують функцію розподілу коштів, отриманих від податків; рівень корупції в державі [3]. На нашу думку, ухилення від сплати податків також зумовлені низькою прибутковістю бізнесу та рівнем заробітної плати.

Уникнення державного контролю за результатами фінансово-господарської діяльності підприємницьких структур, що переростає в тіньову економіку або нелегальний бізнес, також є ухиленням від сплати податків. Як справедливо зауважує О.К. Користін, існує два напрями ухилення від сплати податків: перший пов'язаний з кримінальною діяльністю або використанням незаконних методів, другий полягає в легальному ухиленні через маневрування недосконалим податковим законодавством. У якості легальних методів скорочення податкового навантаження платники застосовують податкове планування та податкове маневрування. Тому в податковій практиці України способи ухилення від оподаткування поділяють на 2 основні групи.

По-перше, здійснюється неправомірний бухгалтерський облік при врахуванні в ньому всіх існуючих коштів та їх оборотів.

По-друге, використовуються специфічні способи приховування й заниження об'єктів оподаткування, до яких належать:

1. Зниження й фальсифікація звітних і облікових документів.
2. Нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції.
3. Перерахування виручки на рахунки фіктивних фірм, які не сплачують податки, або неповернення виручки на рахунок підприємства шляхом відпуску товарів без попередньої оплати [4].

Протягом 2016 року до ДФС України та її територіальних органів надійшло 24055 звернень (індивідуальне, колективне та анонімне) від 29746 громадян (рис. 1).

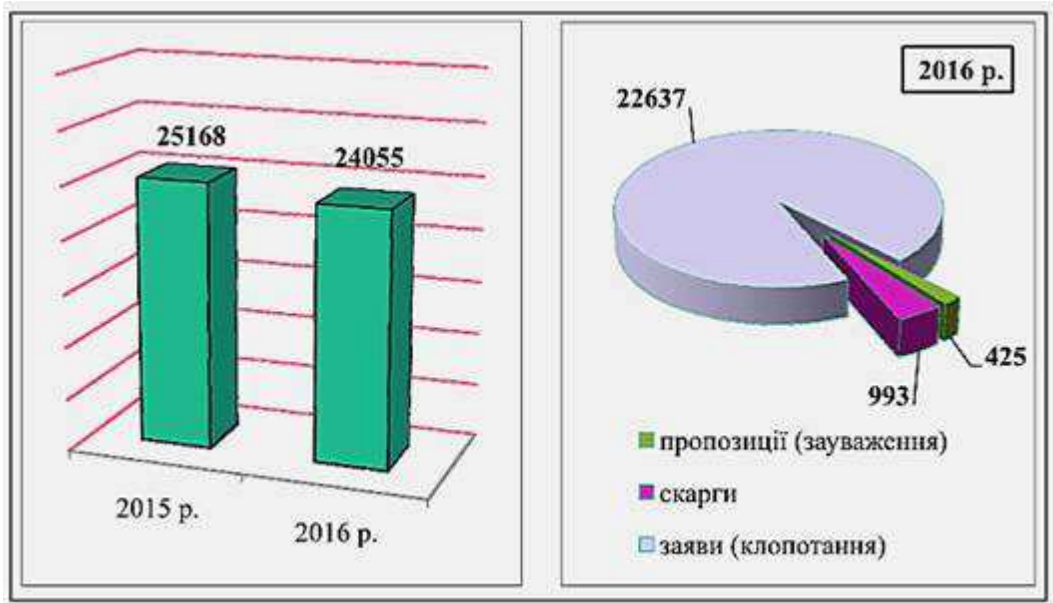

Рис. 1. Динаміка звернень громадян до Державної фіскальної служби України та її територіальних органів [5]

Серед загальної кількості звернень громадян до ДФС та її територіальних органів у 2016 році надійшло 425 пропозицій (зауважень) (1,8% від загальної кількості звернень), 22637 заяв (клопотань) (94,1% від загальної кількості звернень), 993 скарги (4,1% від загальної кількості звернень).

На даному етапі удосконалення і розбудова податкової системи України націлені на інтеграцію в європейську спільноту. Базовим поняттям цього етапу є збільшення кількості платників податків, які добровільно сплачують податки. Фіскальні органи повинні бути не тільки контролюючими та каральними органами влади, а й інституціями, які сприяють підвищенню загальної фінансово-економічної стабілізації в державі. На нашу думку, пріоритетною метою податкового контролю має бути не здійснення каральної функції, а впровадження превентивних заходів контролю, які будуть попереджувати та мати профілактичний вплив на порушення податкового законодавства. Для того щоб платники активніше сплачували податки добровільно потрібно збільшити віддачу з боку держави у формі суспільних благ. Платники повинні бачити, на які потреби державою втілюються сплачені ними кошти у вигляді податків і зборів [6].

Ухилення від сплати податків та наявність великого тіньового сектора вказує на те, що значна частка суб'єктів національної економіки постійно порушує державні закони та нормативи і, що органи управління не цілком спроможні змусити їх функціонувати в межах правового поля [7]. Це підриває довіру як до інститутів державної влади, так і до ДФС України зокрема.

Також важливо зазначити, що у процесі реформ значна увага в удосконаленні механізмів оподаткування приділяється інформатизації процесів оподаткування, як наслідок: у 2014 р. 84 країни світу повністю завершили запровадження систем електронного декларування та сплати податкових зобов'язань. Результатом реформ стало зниження середньої загальної ставки оподаткування, зменшення кількості податкових платежів на рік, скорочення витрат часу на виконання вимог податкового законодавства, що дозволило середньостатистичній компанії світу сплачувати податки за середньою загальною ставкою оподаткування 40,8%, здійснювати 25,6 податкових платежів на рік, витратити при цьому 261 годину на виконання вимог податкового законодавства [8].

На сучасному етапі в країні не досягнуто належної гармонізації відносин між органами податкового контролю і платниками податків щодо співпраці та взаєморозуміння, в результаті чого має місце певна недовіра як підприємницьких структур, так і громадян до контролюючих органів та системи податкового контролю. Погоджуємося з думкою вітчизняних науковців стосовно того, що платникам податків державою має бути забезпечено ефективне використання фондів мобілізованих коштів, що, в свою чергу, вимагає прозорості та підзвітності органів влади і місцевого самоврядування щодо розподілу та витрачання податкових надходжень. В кінцевому підсумку адміністрування податків має бути спрямоване на дотримання балансу інтересів держави і платників податків.

Висновок. За наслідками проведеного дослідження пропонуються такі пропозиції щодо зменшення масштабів ухилення від сплати податків

- внесення змін до податкового законодавства, положення якого повинні бути більше спрямовані на забезпечення регулюючої функції податкової системи, що впливатиме на ефективність податкового контролю;
- введення в державі обов'язкової апробації та перевірки ефективності запроваджуваних податкових законів;
- при реформуванні податкової системи передбачити заходи щодо обґрунтованого розширення податкової бази, які дадуть змогу знизити податковий тиск на платників податків і підвищити рівень добровільної сплати податків, що забезпечить приріст бюджетних надходжень;
- удосконалення методів податкового контролю за рахунок використання інформаційних технологій, підвищення ефективності перевірок, можливостей автоматизованого відбору платників для проведення документальних ревізій і перевірок.

Література.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

3. Матвійчук К. А. Тіньова економіка в Україні як наслідок уникнення від сплати податків [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm.

4. Воронкова О.М. Способи ухилення від оподаткування та шляхи протидії податковим правопорушенням / О.М. Воронкова // Науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2002. – № 3 (18). – С. 96–103.

5. Стан розгляду звернень громадян за січень- грудень 2016 року / ДФС України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/priymalna-gromadyan/zvernennya-gromadyan/priyomgromadyan/stan-rozglyadu-zvernen/281582.html>.

6. Ткачик Ф.П. Удосконалення податкового контролю в Україні у контексті протидії ухиленню від оподаткування / Ф.П. Ткачик // Інфраструктура ринку. – 2017. – № 4. – С. 133-137.

7. Главацька Н.І. Визначення передумов та наслідків ухилення від сплати податків / Н.І. Главацька // Управління розвитком. – 2013. – № 21. – С. 79-81.

8. Hufbauer G. Tax Policy in a Global Economy / G. Hufbauer // Paper for the American Institute of Contemporary German Studies. – Peterson Institute for International Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://piie.com/commentary/speeches-papers/tax-policy-global-economy>.

References.

1. The Constitution of Ukraine (1996), [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.

2. Tax Code of Ukraine, [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

3. Matviychuk K. A. (20-21 September 2012), “Shadow economy in Ukraine as a consequence of avoidance of taxes”, [Online], available at: http://www.confcontact.com/2012_09_21/7_matvijchuk.htm.

4. Voronkova O.M. (2002), “Ways of tax evasion and ways to counteract a tax offense”, Scientific Bulletin. Collection of scientific works, vol. 3(18), pp. 96–103.

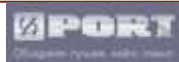
5. SFS of Ukraine, “Status of consideration of citizens' appeals for January-December 2016”, [Online], available at: <http://sfs.gov.ua/priymalna-gromadyan/zvernennya-gromadyan/priyomgromadyan/stan-rozglyadu-zvernen/281582.html>.

6. Tkachik F.P. (2017), “Improvement of tax control in Ukraine in the context of counteraction to tax evasion”, Infrastructure of the market, vol. 4, pp. 133–137.

7. Glavatskaya N.I. (2013), "Determination of prerequisites and consequences of tax evasion", Development Management, vol. 21, pp. 79–81.

8. Hufbauer G, "Tax Policy in a Global Economis", [Online], available at: <https://piie.com/commentary/speeches-papers/tax-policy-global-economy>.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2017 р.

bigmir)net

1516

1045

Вгору

ТОВ "ДКС Центр"